

Introduction

The texts presented in this issue of Technical Transactions have been dedicated to prof. Stanisław Juchnowicz on the occasion of his 90th birthday.

The articles deal with urban matters, particularly the ones related to the fundamental ideas which have been around for a long time, yet have lost nothing of their validity, as well as with new ideas, now introduced as the grounds on which urbanised settlements are created.

Some of the texts presented in this collection reveal the results of new research, which has nonetheless been to some degree inspired by Professor's old works or his scope of professional interest. Others demonstrate a completely new approach to the problems occurring mostly in Polish cities in the aspect of the now prevailing doctrines and ideas of how urban spaces should be planned, they also present the latest trends in creation of contemporary urban settlements. Most of them have been authored by architects who are Professor's former students – now professors of the Faculty of Architecture of Cracow University of Technology, with which the Jubilarian had been affiliated for many years of his professional career.

The discussed problems fall into the mainstream of the most important contemporary scientific dilemmas related to the process of rapid acceleration of urbanisation all over the world observed in the last decades of the 20th century and continuing at the present time. Additionally, prognoses of demographers foreseeing that urban population will still be growing in the near future, soon reaching 75% of the whole world population, compels asking further questions about the shape of urban and metropolitan space, optimal size of a city, living conditions in urbanised spaces, the situation of traditional spatial layouts and the usefulness of planning theory in the development of the concept of the city.

The collection of articles presents various issues connected with the basic ideas, including historic ones, related to the emergence of urban settlements, through their historic resources and development, to the contemporary paradigms of rebuilding, expanding and creating cities and metropolises.

As refers the fundamental concept of the city as the civilisation centre, prof. Tadeusz Zipser asked several questions about the important conditions which must be fulfilled for the city to emerge and exist, particularly the contemporary conditions. He observed that *civilisation is the city*. Bearing this in mind, he discussed the classification criteria of the contemporary city. In conclusion, he wrote: *we need to redefine the concept of the city and see it more as tissue of one huge organism, which is our civilisation spreading all over the whole world*.

Supported by philosophical doctrines, prof. Andrzej Kadłuczka articulated an important principle of *compositional continuity of the city based on the equilibrium between creation and cultural heritage*.

Disagreeing with certain claims presented in Polish contemporary publications related to theoretical aspects of urbanisation, Dr Rafał Blazy argues that *the city is not a political concept, but a structure in which politics is made*.

In the group of articles dealing with metropolitan problems, prof. Zbigniew Zuziak has discussed in detail the issues related to the development of the idea of building European

metropolises as referred to the theory of spatial planning. He has also presented an attempt to systematise the concepts of spatial and urban planning present at the turn of the 20th and 21st century with reference to various models of spatial structure of such organisms.

Bogusław Podhalański – *Doctor Habilitatus* – claims in turn that these huge structures follow Zipf's law in their spatial layout, whereas in the social aspect they result from the process of globalisation. In this context, it is becoming more and more important to find the component which would allow the inhabitants of these areas to relate to the place where they live.

Continuing exploration of the subject matter of large urbanised areas, Dr Daniel Ogrodnik presents designs of rebuilding city central areas aimed at crystallising urbanity nodes in a polycentric city.

Dr Matylda Wdowiarz-Bilska claims in her reflections on the trends in development of the city of the future, where she writes on the concepts of the city in the context of knowledge-based economy, that contemporary ideas orbit around the issues of sustainable development, ubiquitous ICT technology and concentration of the creative class in innovative centres of services and technology and in new industrial centres. On the other hand, prof. Elżbieta Węclawowicz-Bilska – discussing the development of the idea of an eco-friendly city, which has become an important paradigm in city creation, particularly in the last half a century – points out to the change which is more and more discernible. The initial, universally accepted focus on natural environment protection and improvement of people's living conditions has to an ever greater degree been now connected with the idea of smart city.

In his comprehensive argument, prof. Wojciech Kosiński has discussed the idea of the city and beauty against the background of historic cultural changes. He has presented synthetically the changes in urbanised areas' aesthetics, taking as an example the historic development of cities from antiquity to the emergence of the first modernist cities. In another article, Anna Sumorok has discussed the Socialist realism of Nowa Huta presenting it as an example of the idea of "a modern city".

In her considerations related to urban housing spaces, Dr Hanna Hrehorowicz-Gaber evoked the modernist concept of the housing unit, which in Poland took the form of socialist housing estates. She insisted that social conditions must be taken into account to a much greater degree in urban and architectural design projects than is customary now.

The problems of how cities affect the development of rural areas and the changes which are to be observed in suburban areas have been presented in two articles. Prof. Marek Kowicki, discussing the latest research results, looked at the pathological changes going on in rural areas in Poland attributing the causes of this situation to the concept of multifunctional growth of such areas promoting dispersed development. Dr Tomasz Bajwoluk in turn sees a chance of introducing some order into suburban areas by transforming *locations of diverse functional complexes into "suburban zone centres"*.

In his article directly referring to the research initiated by Professor in the 80s and focusing on centres of civic activity, Dr Andrzej Hrabiec presented the results of his own research verifying the significance of the so-called CCAs/Centres of Civic Activity/from the perspective of thirty years, which – in his opinion – had played an important role in Kraków.

The multifaceted approach to the problems of the city presented in this issue of Technical Transactions includes, on the one hand, reports on the results of contemporary research, and on the other, articles directly referring to the subject matters on which prof. Juchnowicz used to work. The list of the Jubiliarian's major achievements as well as the timeline of his career, prepared by Ewa Cichy-Pazder, *Dr Habilitatus*, has been placed in the annex.

Wstęp

Prace prezentowane w niniejszym numerze Czasopisma Technicznego zostały poświęcone prof. dr. hab. inż. arch. Stanisławowi Juchnowiczowi z okazji jego dziewięćdziesiątych urodzin.

Przedstawione artykuły dotyczą problematyki miejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień związanych z podstawowymi ideami obecnymi od dawna, ale również dzisiaj aktualnymi, a także nowymi, wprowadzanymi obecnie jako podstawa kreacji ośrodków zurbanizowanych.

Niektóre z prezentowanych w tym zbiorze artykuły stanowią wyniki nowych badań, a w których można dostrzec inspiracje dawnymi pracami lub kręgiem zainteresowań zawodowych Profesora. Inne są zupełnie nowym spojrzeniem na problemy występujące głównie w polskich miastach w aspekcie obowiązujących doktryn i idei planowania ich przestrzeni, a także prezentacja najnowszych trendów występujących w kształtowaniu współczesnych założeń urbanistycznych. W większości są autorstwa architektów wychowanków Profesora, obecnie profesorów Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, z którym Jubilat był związany przez wiele lat pracy zawodowej.

Poruszane problemy mieszczą się w nurcie najważniejszych współczesnych dylematów naukowych związanych z gwałtownym procesem przyspieszenia urbanizacji na całym świecie w ostatnich dekadach XX wieku i współcześnie. Dodatkowo prognozy demografów zakładających zwiększenie ludności miast do 75% światowej populacji zmusza do stawiania kolejnych pytań o kształt przestrzeni miejskiej i metropolitalnej, optymalnej wielkości miasta, warunków życia w przestrzeni zurbanizowanej, kondycji tradycyjnych układów przestrzennych oraz przydatności teorii planowania w rozwoju idei miasta.

W zestawie artykułów przedstawiono rozmaite kwestie związane z podstawowymi, również historycznymi ideami dotyczącymi powstawania ośrodków miejskich, jego historycznych zasobów i rozwoju aż po współczesne paradygmaty przebudowy, rozbudowy i tworzenia miast i metropolii.

W odniesieniu do podstawowych zagadnienia miasta jako centrum cywilizacji prof. Tadeusz Zipser zadał pytania dotyczące istotnych przesłanek istnienia miasta, jego powstania i współczesnych warunków istnienia. Zauważył, że *cywilizacja to miasto*. Na tym tle zastanawiał się nad czynnikami klasyfikacji współczesnego miasta. Konkludując napisał, że *na-leżałoby zmienić definicje miasta określając je jako tkankę wielkiego organizmu*, jakim jest nasza cywilizacja, która rozlała się na cały świat.

Opierając się na doktrynach filozoficznych, prof. Andrzej Kadłuczka na tle stwierdzenia stałej atrakcyjności formy historycznego rynku jako przestrzeni publicznej miasta, artykułuje ważną zasadę *ciągłości kompozycyjnej miasta opartej na równowadze pomiędzy kreacją z dziedzictwem kulturowym*.

Polemizując z tezami zawartymi w polskiej literaturze współczesnej odnośnie do teoretycznych stwierdzeń dotyczących urbanizacji, dr Rafał Błazy udowadnia, że *miasto nie jest ideą polityczną, ale strukturą, w ramach której prowadzi się politykę*.

W grupie artykułów zajmujących się problemami metropolii prof. Zbigniew Zuziak szeroko omówił zagadnienia dotyczące rozwoju idei budowy europejskich metropolii w odniesieniu do teorii planowania przestrzennego. Przedstawił on także próbę usystematyzowania obecnych na przełomie XX i XXI wieku idei planowania przestrzennego i urbanistycznego w odniesieniu do rozmaitych modeli struktury przestrzennej takich ośrodków.

Z kolei dr hab. Bogusław Podhalański uznając, że te wielkie struktury podlegające w swoim układzie przestrzennym prawu Zipfa, w strefie społecznej są wynikiem procesu globalizacji. W tym kontekście istotne staje się coraz bardziej poszukiwanie elementu pozwalającego na identyfikację mieszkańców z tymi obszarami.

Kontynuując problematykę wielkich obszarów zurbanizowanych dr Daniel Ogrodnik prezentuje projekty przebudowy terenów śródmiejskich dla krystalizacji węzłów miejskości w mieście policentrycznym.

W rozważaniach nad kierunkami rozwoju miasta przyszłości dr Matylda Wdowiarz-Bilska, pisząc o ideach miasta w kontekście rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, stwierdza, że współczesne idee oscylują wokół zagadnień zrównoważonego rozwoju, wszechobecności technologii ICT oraz koncentracji klasy kreatywnej w innowacyjnych centrach usługowo-technologicznych i ośrodkach nowego przemysłu. Natomiast prof. Elżbieta Węclawowicz-Bilska, omawiając rozwój idei miasta ekologicznego, która stanowi istotny paradygmat w kreacji miast zwłaszcza w ostatnim półwieczu, zauważa, zmianę jaka coraz wyraźniej następuje. Początkowe, powszechnie akceptowane, ukierunkowanie przede wszystkim na ochronę środowiska przyrodniczego i poprawę warunków życia człowieka w coraz większym stopniu łączy się z ideą miasta inteligentnego.

W przekrojowym wywodzie prof. Wojciech Kosiński odniósł się do idei miasta i piękna na tle dziejowych przemian kulturowych. Syntetycznie przedstawił przemiany estetyki terenów zurbanizowanych na przykładzie historycznego rozwoju miast od starożytności do czasów pojawienia się zaczątków miasta modernistycznego. W innym artykule Anna Sumorok omówiła ideę miasta „nowoczesnego” na przykładzie socrealistycznego założenia Nowej Huty.

Z kolei dr Hanna Hrehorowicz-Gaber, zastanawiając się nad miejską przestrzenią mieszkaniową, przywołała wizję modernistycznej jednostki mieszkaniowej, która w Polsce została przekształcona w socjalistyczne osiedla. Zapelowała więc o konieczność uwzględniania w większym stopniu w projektach urbanistycznych i architektonicznych uwarunkowań społecznych.

Problemy wpływu miasta na rozwój terenów wiejskich oraz obserwowanych zmian w obszarach podmiejskich przedstawiono w dwu artykułach. Omawiając wyniki najnowszych badań prof. Marek Kowicki zastanawiał się nad patologicznymi zmianami występującymi w terenach wiejskich w Polsce, upatrując przyczyn tego stanu rzeczy w koncepcji

wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich sprzyjających rozpraszaniu zabudowy. Z kolei dr Tomasz Bajwołuk odnośnie do terenów podmiejskich zauważył możliwości ich uporządkowania poprzez przekształcenie *miejsc lokalizacji zróżnicowanych zespołów funkcjonalnych* w „centra strefy podmiejskiej”.

W artykule nawiązującym bezpośrednio do badań zapoczątkowanych w latach 80. przez Profesora, a dotyczących ognisk społecznej aktywności, dr Andrzej Hrabiec na podstawie własnych badań zweryfikował z perspektywy trzydziestolecia ideę tzw. OSA, która jego zdaniem sprawdziła się w Krakowie.

Wielokierunkowe spojrzenie na problemy miasta zawarte w niniejszym zeszycie Czasopisma Technicznego z jednej strony prezentują współczesne wyniki badań, a z drugiej częściowo nawiązują do tematyki, która zajmował się prof. Juchnowicz. Kalendarium ważniejszych dokonań Jubilata, przygotowane przez dr hab. Ewę Cichy-Pazder zamieszczono w aneksie.

Elżbieta Węclawowicz-Bilska